

Krzysztof Nykiel

Przyczyny i procedury wydalania duchownych według norm i praktyki Kongregacji Nauki Wiary

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 54/3-4, 31-52

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. KRZYSZTOF NYKIEL
Kongregacja Nauki Wiary, Watykan

PRZYCZYNY I PROCEDURA WYDALANIA DUCHOWNYCH WEDŁUG NORM I PRAKTYKI KONGREGACJI NAUKI WIARY

Treść: Wstęp. – 1. Krótki zarys modyfikacji dokonanych przez Benedykta XVI do Norm dotyczących *delicta graviora*. – 2. Normy zasadnicze (*Normae Substantiales*). – 3. Normy proceduralne, których należy przestrzegać w przypadkach dotyczących *graviora delicta*. – 4. Zakończenie.

Wstęp

Kościół, na mocy swojej misji, prowadzi wiernych ku zbawieniu głosząc Słowo Boże, udzielając Sakramentów Świętych, zachęcając czy też upominając. Karanie jest postrzegane jako ostateczność, kiedy już zostaną wyczerpane wszystkie inne środki mające na celu zapobieżenie złu i doprowadzenie wiernego do poprawy (por. kan. 1341).

Historia stosowania kar w Kościele ukazuje, które przestępstwa były szczególnie niebezpieczne w poszczególnych okresach dziejów i jak surowe kary za nie stosowano. W obecnym prawodawstwie przestępstwa i kary grożące za ich popełnianie zostały zawarte w VI części Kodeksu Prawa Kanonicznego (KPK/1983). Ta właśnie część zawiera tak zwane prawo karne, które obejmuje całokształt norm prawnych dotyczących konsekwencji naruszenia prawa, przekroczenia ustawy karnej lub nakazu karnego. Zawiera ona 89 kanonów i dzieli się na dwie części. Pierwsza z nich zawiera ogólną problematykę przestępstw i kar, druga zaś poszczególne typy rodzajowe przestępstw. W konkretnych kanonach prawodawca określa ustawowe znamiona przestępstwa i kary grożące za ich popełnienie – sankcje karne. Druga część Księgi VI KPK/1983 nie jest jednak zamkniętym katalogiem przestępstw w Kościele. Życie niesie ze sobą rozmaite sytuacje, które wymagają

odpowiednich, konkretnych interwencji ze strony Kościoła. Te interwencje, postanowienia Stolicy Apostolskiej, mają na celu zapobieżenie popełnianiu przestępstw, ochronę dobra wspólnego wiernych, które ze względu na popełnione przestępstwo zostało naruszone, jak też doprowadzenie do nawrócenia wiernego.

W tym miejscu należałoby przypomnieć, że przestępstwo jest to zewnętrznie i moralnie poczytalne przekroczenie ustawy karnej, do której dołączona jest sankcja karna, przynajmniej nieokreślona. Przeszłość ma również miejsce wtedy, gdy dochodzi do przekroczenia nakazu karnego w zakresie zewnętrznym (por. kan. 1321 § 1 i kan. 1399). Zewnętrzność charakteryzuje się tym, że działanie przestępcze widać, słyhać, także wtedy, gdy nikt nie był świadkiem działania. Każde przestępstwo jest grzechem, ale nie każdy grzech jest przestępstwem. Zewnętrzne przekroczenie ustawy karnej następuje przez działanie: na przykład zdrada tajemnicy spowiedzi, namawianie przez duchownego penitenta do grzechu przeciwko Szóstemu Przykazaniu Dekalogu, rozgrzeszenie współnika grzechu przeciwko Szóstemu Przykazaniu Dekalogu, lub przez zaniechanie działania, czyli nie wykonanie nakazu karnego. Jeśli ustawa ma sankcję karną to jej przekroczenie jest przestępstwem. By zaistniało przestępstwo to przekroczenie ustawy karnej lub nakazu karnego, musi być także moralnie poczytalne. Nie wystarczy, że ktoś jest jego fizyczną przyczyną. Sprawca musiał być zdolny do rozpoznania czynu i kierowania działaniem. Jeśli sprawca jest osobą, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem, nie można w takim przypadku mówić o popełnieniu przestępstwa. Innymi słowy musi występować świadomość działania i możliwość postępowania. Skutkiem prawnym przestępstwa jest naruszenie porządku wspólnoty Kościoła i powstanie określonej szkody społecznej, która domaga się naprawienia.

Za poszczególne przestępstwa, w zależności od ich ciężaru, mogą być nakładane różne kary. W myśl kan. 1399 KPK sprawca może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, jeśli naruszenie ustawy jest szczególnie ciężkie. Ciężar przestępstwa zależy od waloru naruszenia ustawy, stopnia winy i powstałej szkody.

Nie sposób w tym miejscu dokonywać dokładnego katalogu przestępstw i kar z nimi związanych, których dopuścić się mogą zarówno osoby duchowne, jak i świeckie. Nie jest to również celem niniejszego przedłożenia, bowiem jego temat skupia się tylko na przy-

czynach i procedurze wydalania duchowych (do stanu świeckiego) w świetle obowiązujących norm i praktyki Kongregacji Nauki Wiary, o czym szczegółowo będzie mowa poniżej.

Utrata stanu duchownego, czyli przeniesienie osoby duchownej do stanu świeckiego jest niewątpliwie najsurowszą karą, jaka może spotkać duchownych za popełnienie przestępstwa. W myśl kan. 290 KPK, święcenia raz ważne przyjęte nigdy nie tracą ważności, jednakże duchowny traci stan duchowny:

1° przez wyrok sądowy lub dekret administracyjny, stwierdzający nieważność święceń;

2° przez karę wydalenia nałożoną zgodnie z przepisami prawa;

3° przez reskrypt Stolicy Apostolskiej, którego to reskryptu Stolica Apostolska udziela diakonom tylko z poważnych przyczyn, a prezbiterom z najpoważniejszych.

Chcąc ukazać przyczyny i procedury wydalania duchownych ze stanu kapłańskiego według norm i praktyki Kongregacji Nauki Wiary, trzeba odwołać się do Motu Proprio *Sacramentorum Sanctitatis tutela* Jana Pawła II z 30 kwietnia 2001 r. Dokument ten dotyczy ciężkich przestępstw (*graviora delicta*), zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary, za które może zostać wymierzona najcięższa kara, jaką jest wydalenie ze stanu duchownego, jeśli sprawcą przestępstwa jest osoba duchowna. O tymże dokumencie Kongregacja Nauki Wiary poinformowała wszystkich biskupów Kościoła katolickiego oraz innych zainteresowanych ordynariuszy i hierarchów pismem z 18 maja 2001 r. Powiadamiało o nowym prawie oraz o nowych procedurach, które zastępowały instrukcje Świętego Oficjum z 1962 r. *Crimen sollicitationis*. W dokumencie tym zostały przede wszystkim wskazane najcięższe przestępstwa, zarówno przeciw moralności, jak i w sprawowaniu sakramentów, osądzone wyłącznie przez Kongregację Nauki Wiary. Ponadto wskazano na specjalne przepisy proceduralne, których należy przestrzegać w przypadkach dotyczących owych najcięższych przestępstw, łącznie z normami odnoszącymi się do określenia sankcji kanonicznych i ich nakładania.

Po dziewięciu latach od promulgowania motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela*, Kongregacja Nauki Wiary, dostrzegając potrzebę udoskonalenia stosowania prawa, uznała za stosowne i konieczne wprowadzenie pewnych zmian do tych norm, nie modyfikując naturalnie całości tekstu, ale tylko niektóre jego części. Papież Benedykt XVI,

po uważnym i głębokim przestudiowaniu zaproponowanych zmian, w dniu 21 maja 2010 r. zatwierdził je, nakazując ich promulgowanie. Uaktualniony dokument, opublikowany 15 lipca 2010 r., nosi tytuł: „*Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*” i jest dokumentem obowiązującym w rozpatrywaniu spraw dotyczących przestępstw zarezerwowanych Kongregacji Nauki Wiary. Oczywiście, tak jak wyżej zaznaczono, modyfikacji nie został poddany cały tekst, lecz tylko niektóre jego części. Dla pełnego zobrazowania tegoż dokumentu, który jasno określa rodzaj najcięższych przestępstw jak i normy proceduralne, które winny być zachowane na drodze dochodzenia do prawdy i do osądzenia danego czynu, wydaje się być słusznym przedstawienie, na czym polegają innowacje zaktualizowanego papieskiego dokumentu.

1. Krótki zarys modyfikacji dokonanych przez Benedykta XVI do Norm dotyczących *delicta graviora*

W nowym tekście dokumentu *Normae de gravioribus delictis*, zmienionym decyzją Ojca Świętego Benedykta XVI z dnia 21 maja 2010 r., wprowadzono poprawki, zarówno w części dotyczącej norm zasadniczych (wykonawczych), jak i w części odnoszącej się do norm procesowych (proceduralnych) zawartych w Motu Proprio Jana Pawła II *Sacramentorum sanctitatis tutela* (Ochrona świętości sakramentów) z 30 kwietnia 2001 r. Modyfikacje nie dotyczą kwestii współpracy z władzami świeckimi, gdyż odnoszą się wyłącznie do postępowania kanonicznego.

Zmiany wprowadzone w tekście normatywnym są następujące:

1. Prawo – z polecenia Ojca Świętego – sądenia kardynałów, patriarchów, legatów Stolicy Apostolskiej, biskupów i innych osób fizycznych, o których mowa w kan. 1405 § 3 Kodeksu Prawa Kanonicznego (KPK) oraz kan. 1061 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (KKKW) (art. 1 § 2);

2. Wydłużenie okresu przedawnienia skargi karnej dotyczących przestępstw osądzonych przez Kongregację Nauki Wiary do dwudziestu lat, z zastrzeżeniem prawa tejże Kongregacji do uchylenia przedawnienia w poszczególnych przypadkach (art. 7);

3. Uprawnienie do udzielania pracownikom Trybunału oraz adwokatom i pełnomocnikom, dyspensy od wymogu kapłaństwa oraz doktoratu w dziedzinie prawa kanonicznego (art. 15);

4. Uprawnienie do sanowania aktów w przypadku naruszenia praw czysto proceduralnych (procesowych), przez trybunały niższych instancji, z zapewnieniem zawsze prawa do obrony (art. 18);

5. Uprawnienie do dyspensowania od drogi postępowania sądowego, czyli upoważnienie do postępowania drogą dekretu pozasądowego (*per decretum extra iudicium*). W takim przypadku Kongregacja Nauki Wiary, po dokonaniu oceny danego przypadku, podejmuje decyzję, w każdym przypadku indywidualnie, *ex officio* bądź na wniosek ordynariusza lub hierarchy, czy zezwolić na rozpoczęcie postępowania pozasądowego (w każdym z tych przypadków wymierzenie dożywotniej kary ekspiacyjnej wymaga polecenia Kongregacji Nauki Wiary) (art. 21 § 2 nr 1);

6. Uprawnienie do przedkładania bezpośrednio Ojcu Świętemu sprawy dotyczącej wydalenia ze stanu duchownego (*dimissio de statu clericali*) lub wydalenia ze stanu duchownego z dyspensą od celibatu (*depositio, una cum dispensatione a lege caelibatus*); w takim wypadku, przy zachowaniu zawsze prawa oskarżonego do obrony, oprócz szczególnej powagi przypadku, musi jasno wynikać, że zostało popełnione przestępstwo będące przedmiotem badania (art. 21 § 2 nr 2);

7. Uprawnienie do odwołania się do wyższej instancji sądu, jaką jest Sesja Zwyczajna Kongregacji Nauki Wiary, w przypadku rekursów od aktów administracyjnych, wydanych lub zatwierdzonych przez niższe instancje tejsze Kongregacji Nauki Wiary, dotyczących przypadków przestępstw zastrzeżonych (art. 27).

Wszystkie w/w uprawnienia specjalne, które zostały wprowadzone do uaktualnionego tekstu normatywnego, były stosowane przez Kongregację od 2003 roku. Udzielił ich Jan Paweł II, ówczesnemu Prefektowi Kongregacji Nauki Wiary, Kard. Josephowi Ratzingerowi, na rzecz Kongregacji Nauki Wiary, by usprawnić postępowanie w przypadkach *delicta graviora*. Sam kard. J. Razinger już jako papież Benedykt XVI potwierdził te uprawnienia dnia 6 maja 2005 roku.

Dla jasności i lepszego, skuteczniejszego postępowania, do tekstu *Normae de gravioribus delictis* wprowadzono jeszcze inne zmiany, a mianowicie:

1. Wprowadzone zostały przestępstwa przeciw wierze (*delicta contra fidem*), czyli: herezja, apostazja i schizma, w odniesieniu do których, jest przewidziana kompetencja Ordynariusza, *ad normam iuris*, do postępowania sądowego lub pozasądowego (*extra iudicium*) w pierwszej instancji, przy zachowaniu prawa do apelacji lub rekursu do Kongregacji Nauki Wiary (art. 1 § 1, i art. 2);

2. W przypadku przestępstw przeciw Eucharystii, czyny przestępcze jak usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej (*attentatio liturgicae eucharistici Sacrificii actionis*), o których mowa w kan. 1378 § 2 nr 1 KPK, oraz jej symulacja, o czym w kan. 1379 KPK oraz w kan. 1443 KKKW, nie są odtąd uwzględniane razem pod tym samym punktem, lecz rozpatrywane oddzielnie (art. 3 § 1 nn. 2 i 3);

3. Ponadto, w tym co dotyczy przestępstw przeciw Eucharystii, w stosunku do poprzedniego obowiązującego tekstu z 2001 r. zostały usunięte dwa sformułowania, a mianowicie: *alterius materiae sine altera* i *aut etiam utriusque extra eucharisticam celebrationem*, które zostały zastąpione odpowiednio przez takie sformułowania jak: *unius materiae vel utriusque* i *aut extra eam* (art. 3 § 2);

4. W odniesieniu do przestępstw przeciw Sakramentowi Pokuty, zostały włączone czyny przestępcze, o których mowa w kan. 1378 § 2 nr 2 KPK (usiłowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego, gdy nie może się go ważnie udzielić, lub słuchanie sakramentalnej spowiedzi) oraz kan. 1379 KPK i 1443 KKKW (symulowanie rozgrzeszenia sakramentalnego) (art. 4 § 1 nr 2 i 3);

5. Włączono przypadki pośredniego naruszenia tajemnicy sakramentalnej (art. 4 § 1 nr 5) oraz pozyskiwanie (nagrywanie) i rozpowszechnianie ze złym zamiarem treści spowiedzi sakramentalnej (zgodnie z dekretem Kongregacji Nauki Wiary z dnia 23 września 1988 r.) (art. 4 § 2);

6. Wprowadzono przypadek karny za usiłowanie udzielenia sakramentu święceń kobiecie, zgodnie z postanowieniem dekretu Kongregacji Nauki Wiary z dnia 19 grudnia 2007 r. (art. 5);

7. W przypadku przestępstw przeciw moralności (*delicta contra mores*) zrównano z osobą nieletnią osobę dorosłą, mającą habitualne upośledzenie używania rozumu, zgodnie z art. 6 § 1 nr 1;

8. Włączono ponadto jako przestępstwo czynności polegające na nabywaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu, *a clerico turpe*

patrata, w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urzędnika, materiałów pornograficznych, które przedstawiają osoby nieletnie poniżej 14. roku życia (art. 6 § 1 nr 2);

9. Wyjaśniono także, że Kongregacja Nauki Wiary może – chociaż nie musi – prowadzić *munera processui praeliminaria* (art. 17);

10. Wprowadzona została możliwość zastosowania środków zapobiegawczych wobec oskarżonego, o których mowa w kan. 1722 KPK oraz kan. 1473 KKKW, także na etapie dochodzenia wstępnego (art. 19).

Po ukazaniu modyfikacji wprowadzonych przez Benedykta XVI do *Normae de gravioribus delictis*, trzeba teraz przedstawić całościowo normy zasadnicze jak i proceduralne wedle których postępuje Kongregacja Nauki Wiary, a więc w przypadkach przestępstw przeciw wierze oraz najcięższych przestępstw popełnionych *contra mores* lub przy sprawowaniu sakramentów, których mogą dopuścić się zarówno duchowni jak i świeccy. Osądzanie tychże przestępstw, o których mowa w zaktualizowanym dokumencie Benedykta XVI z dnia 21 maja 2010 r., jest zarezerwowane Kongregacji Nauki Wiary (por. art. 1, §§ 1-2). Za popełnienie niektórych z tych przestępstw (np. przestępstwo przeciw świętości Najświętszej Ofiary i Sakramentu Eucharystii, przeciw świętości Sakramentu Pokuty czy przeciw obyczajom), w zależności od ciężaru danego czynu, sprawca przestępstwa, jeśli jest duchownym, może zostać ukarany karą wydalenia ze stanu duchownego.

2. Normy zasadnicze (*Normae Substantiales*)

W art. 1, § 1, zatwierdzonego 21 maja 2010 r., przez Benedykta XVI dokumentu: „*Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*”, odwołując się do art. 52 Konstytucji Apostolskiej *Pastor bonus* (28 czerwca 1988 r.), zawarte są trzy rodzaje przestępstw, zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary, a mianowicie:

- *delicta contra fidem*
- *delicta in sacramentorum celebratione commissa*
- *delicta contra mores*.

W odniesieniu do *delicta contra fidem*, jest mowa o herezji, apostazji i schizmie (art. 2 § 1 i 2).

W odniesieniu do *delicta graviora in sacramentorum celebratione commissa*, rozpatrywane są tylko dwa sakramenty: 1) Najświętsza Ofiara i Sakrament Eucharystii; 2) Sakrament Pokuty.

W art. 3, § 1 i 2, przeciwko Eucharystii wymienia się pięć przestępstw, mianowicie:

1. Zabranie lub przechowywanie postaci konsekrowanych w celach świętokradczych albo ich profanacja (art. 3, §1, n. 1°). Należy zauważyć, że papieski dokument *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra Fidem necnon de gravioribus delictis*, z 21 maja 2010 r., odwołuje się jednoznacznie (w przypisie 10) do interpretacji autentycznej Papieskiej Rady do spraw Interpretacji Tekstów Ustaw (Pontificium Consilium de Legum Textibus Interpretandis, AAS, 91 (1999) 918) z 4 czerwca 1999 r., która do znaczenia czasownika *abicere*, użytego przez kan. 1367 KPK i przez kan. 1442 KKKW, dołącza *quamlibet actionem Sacras Species voluntarie et graviter despicientem*. Kto dopuszcza się tego przestępstwa, w myśl obowiązującego prawa podlega ekskomunice wiążącej mocą samego prawa, zarezerwowanej Kongregacji Nauki Wiary; duchowny może być ponadto ukarany inną karą, nie wyłączając usunięcia ze stanu duchownego.

2. Usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej przez osobę nie mającą święceń kapłańskich (art. 3, n. 2° kan. 1378, § 2, n. 1° KPK). To przestępstwo nie jest wymienione w KKKW, ale na mocy decyzji papieskiej (*motu proprio*) zostaje jednoznacznie dołączone także do *corpus canonum ecclesiarum orientalium*. Kto nie ma święceń kapłańskich, a więc prezbiteratu lub biskupstwa, nie może ważnie celebrować Eucharystii. Jeśli ktoś, nie mając święceń kapłańskich, sprawuje obrzędy mszalne tak jak kapłan, wówczas jego czynność jest usiłowaniem w stosunku do rzeczywistej Ofiary Eucharystycznej. Przestępstwo to mogą popełnić diakoni, wierni świeccy, osoby zakonne, a również ci, którzy przyjęli święcenia nieważnie. Przestępstwa nie popełnia natomiast kapłan ukarany *suspensą*, *interdyktem*, *ekskomuniką* lub *usunięciem ze stanu duchownego*, chociaż prawo ze względu na skutki tych kar zabrania mu sprawowania Eucharystii. W tym wypadku celebrowanie Ofiary Eucharystycznej jest niegodziwe, ale ważne. Nikogo nie można pozbawić władzy święceń, lecz jedynie zakazać wykonywania w ogóle, albo tylko niektórych jej aktów (kan. 1338 § 2). Usiłuje odprawić Mszę świętą ten kto nie jest kapłanem, wykonu-

je natomiast wszystkie czynności liturgii mszalnej albo niektóre z nich tak, iż wierni są przekonani, że Eucharystia jest rzeczywiście sprawowana. Taka osoba po prostu umyślnie pragnie wprowadzić wiernych w błąd. Nie są ważne do zaistnienia przestępstwa pobudki jakimi kieruje się sprawca. W tej normie, w myśl kan. 1378 2, 1°, chodzi nie o symulowanie Eucharystii, ale o usiłowanie sprawowania liturgicznych czynności Ofiary Eucharystycznej. Przestępstwa dopuszczają się także koncelebransi, jeśli nie są kapłanami. Nie popełniają natomiast przestępstwa aktorzy grający w filmie rolę kapłanów, czy diakoni, gdy uczą się odprawiać Mszę świętą¹.

3. Symulacja sprawowania liturgicznej czynności Ofiary Eucharystycznej (art. 3, n. 3° kan. 1379 KPK; kan. 1443 KKKW). Oba Kodeksy uwzględniają przestępstwo symulacji każdego sakramentu. Obecnie obowiązujący tekst *Norm* – podobne jak motu proprio Jana Pawła II z 30 kwietnia 2001 r., – rozpoznaje jako *delictum gravius* tylko symulację Mszy świętej i Świętej Liturgii. Gdy chodzi o symulację sprawowania czynności Ofiary Eucharystycznej, to polega ona na tym, że sprawca świadomie podejmuje czynności zewnętrzne, które pozorują, że jest sprawowana Msza święta. W rzeczywistości jest to fikcja ponieważ sprawca albo nie ma święceń, które uprawniają go do sprawowania Sakramentu Eucharystii, albo wewnętrznym aktem wyklucza sprawowanie tejże Ofiary Eucharystycznej. Sprawcą przestępstwa może być zarówno duchowny jak i świecki, albowiem w kan. 1379 nie ma żadnych ograniczeń wskazujących na to, że przestępstwo może być indywidualne. Z reguły chodzi o te osoby, które nie mają odpowiednich święceń, ale sprawują sakrament, którego w rzeczywistości nie mogą udzielić². Przykładem może być diakon celebrujący Mszę świętą. Czynem wchodzącym w zakres przestępstwa jest fikcyjne administrowanie sakramentów przez osobę duchowną, która nie ma intencji ważnego ich udzielania. Nie można przyjąć jako uzasadnionej opinii, iż udzielanie niekonsekwentnych komunikantów, czynione z zamiarem symulacji sakramentu, jest tylko grzechem ciężkim, jak przyjmuje A. Calabrese³. Autor jest zdania, że kapłan ciężko grzeszy, gdy nie ma intencji odprawiania ważnej Mszy świętej, ale nie popełnia przestęp-

¹ Por. J. SYRYJCZYK, *Kanoniczne prawo karne*, Warszawa 2003, s. 102-105.

² Por. E. SZTAFROWSKI, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 4, Warszawa 1986, s. 358.

³ Por. A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996, s. 305.

stwa. Powodem takiego twierdzenia – według ks. Syryjczyka – jest prawda teologiczna, iż w Komunii świętej obecny jest sam Chrystus Pan, a wierni przyjmujący Eucharystię są, w tym przypadku, mylnie przekonani, że przystępując do Komunii przyjmują Ciało Chrystusa, a nie zwykły niekonsekwentny komunikant⁴.

4. Koncelebrowanie Ofiary Eucharystycznej z szafarzami wspólnot kościelnych nie posiadających sukcesji apostołskiej i nie uznających godności sakramentalnej święceń kapłańskich (art. 3, n. 4°). Przywołuje się tutaj wyraźnie kan. 908 i kan. 1365 KPK jak również kan. 702 i kan. 1440 KKKW. Objasnienie podane przez te kanony jest ogólniejsze od sformułowania obecnego w omawianym papieskim dokumencie, które ogranicza typologię *delictum gravius* do koncelebracji Ofiary Eucharystycznej z szafarzami „protestanckimi”. Wydaje się, że oba elementy (brak sukcesji apostołskiej; nie uznawanie godności sakramentalnej święceń kapłańskich) nie mogą być rozdzielone przy opisie poszczególnych wspólnot kościelnych, o których w art. 3, n. 4°.

5. Konsekwowanie *in sacrilegum finem* (w celu świętokradczym) jednej tylko postaci eucharystycznej albo obu podczas sprawowania Eucharystii lub poza nią (art. 3, § 2). (Przypis 20, uaktualnionego przez Benedykta XVI tekstu Norm, cytuje kan. 927 KPK, który używa pojęcia *Nefas est* dla wyrażenia zakazu zachowania, które nie jest przestępstwem w technicznym tego słowa znaczeniu. Należy tu podkreślić wskazanie *finis operantis* „*in sacrilegum finem*”. Można się zastanawiać czy kontekst świętokradztwa nie przybliży tego przypadku do profanacji Eucharystii rozumianej jako „qualibet actio Sacras Species voluntarie et graviter despicientem”).

Gdy chodzi o najcięższe przestępstwa przeciw świętości Sakramentu Pokuty, które osądza Kongregacja Nauki Wiary, to art. 4 *Norm zasadniczych (Normae substantiales)* wymienia sześć tychże przestępstw. Są nimi:

1. Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw Szóstemu Przykazaniu Dekalogu o czym mowa w kan. 1378, § 1 KPK i kan. 1457 KKKW (art. 4 § 1). Zakaz ten wprowadził papież Benedykt XIV, mocą konstytucji *Sacramentum Poenitentiae* z dnia 1 czerwca 1741 r., obwarowując go sankcją nieważności rozgrzeszenia, zaś działanie spowiednika wbrew tym postanowieniom zostało zakwalifikowane do kategorii

⁴ Por. J. SYRYJCZYK, dz. cyt., s. 108.

najcięższych przestępstw kościelnych⁵. Do tej dyscypliny odwołuje się także KPK, czego wyrazem są postanowienia kan. 977 i kan. 1378 § 1. Oprócz nieważności aktu rozgrzeszenia, poza wyjątkiem niebezpieczeństwa śmierci penitenta (kan. 977) spowiednik, w myśl kan. 1378 § 1, zaciąga także karę ekskomuniki *latae sententiae*, której zdjęcie jest zastrzeżone Kongregacji Nauki Wiary. Kapłan, który rozgrzesza penitenta-wspólnika grzechu przeciw Szóstemu Przykazaniu Bożemu *ipso facto* pozbawiony jest upoważnienia do spowiadania, a udzielona absolucja jest nieważna i pozorna.

2. Usiłowanie udzielenia rozgrzeszenia sakramentalnego albo słuchanie spowiedzi pomimo zakazu, o czym mowa w kan. 1378 § 2, 2 KPK (art. 4, § 1, 2). Ważnej absolucji od grzechów, zgodnie z kan. 966 § 1, nie może udzielić osoba świecka, a nawet kapłan, jeśli nie posiada kanonicznego upoważnienia do spowiadania wiernych. Sama władza święceń kapłańskich nie wystarczy, aby można było ważnie spowiadać. Konieczne jest bowiem uprawnienie do wykonywania tej władzy⁶. Kapłan, który nie może ważnie rozgrzeszyć, a mimo to udziela absolucji sakramentalnej działa w sposób nieważny, czyli *de facto* nie udziela absolucji. Takie bowiem rozgrzeszenie jest niczym innym jak aktem usiłowania w stosunku do zamierzonego celu. Takie rozgrzeszenie jest nieważne, pozorne i nieskuteczne. Sprawcą przestępstwa polegającego na usiłowaniu rozgrzeszenia może być zatem każdy kto nie ma święceń kapłańskich (osoba świecka lub diakon) albo je przyjął nieważnie. Może nim być również kapłan ważnie wyświęcony, jeżeli nie ma kanonicznego upoważnienia do sprawowania Sakramentu Pokuty. Przestępstwo ma miejsce wówczas, gdy spowiednik użył formuły absolucji sakramentalnej: „I ja odpuszczam tobie grzechy...”⁷. Przestępstwo polegające na słuchaniu spowiedzi jest popełniane przez tego, kto nie może ważnie udzielić rozgrzeszenia i nie usiłuje nawet udzielić absolucji, lecz penitent jest przekonany, że przystąpił do spowiedzi sakramentalnej. Także ten, kto nie jest kapłanem (diakon czy osoba świecka), a mimo to przyjmuje od penitenta wyznanie grzechów, chociaż nie udziela mu rozgrzeszenia. Przestępstwo ma miejsce wówczas, gdy został wyznany przez penitenta chociażby jeden grzech

⁵ Por. Tamże, s. 96.

⁶ Por. V. DE PAOLIS, *De delictis contra sanctitatem Sacramento Paenitentiae*, Periodica, 79 (1990), s. 180.

⁷ Por. J. SYRYJCZYK, dz. cyt., s. 106.

w celu otrzymania rozgrzeszenia⁸. W myśl kan. 1378 § 2, jeśli przestępstwa dopuszcza się osoba duchowna popada w karę suspensy *latae sententiae*.

3. Symulowanie udzielania rozgrzeszenia sakramentalnego, o czym mowa w kan. 1379 KPK oraz kan. 1443 KKKW (art. 4 § 1, 3). Symulant tylko udaje, że udziela rozgrzeszenia sakramentalnego (czyni to rozmyślnie), a w rzeczywistości nie udziela rozgrzeszenia, bowiem albo nie ma święceń kapłańskich, albo wewnętrznym aktem wyklucza udzielenie rozgrzeszenia sakramentalnego. Mamy zatem do czynienia z fikcją, choć na pozór wydawać mogłoby się inaczej. Sprawcą może zatem być zarówno duchowny jak i osoba świecka.

4. Nakłanianie penitenta do grzechu przeciw Szóstemu Przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo przy jej okazji, lub pod jej pretekstem, o czym mowa w kan. 1387 KPK oraz w kan. 1458 KKKW (art. 4, § 1, n° 4). Należy podkreślić, że w tym względzie MP ogranicza *delictum gravius* do nakłaniania, które *ad peccandum cum ipso confessario dirigitur*, natomiast klasyczne pojęcie *sollicitatio*, zawarte w Kodeksach, oznacza także nakłanianie do grzechu przeciw Szóstemu Przykazaniu z osobą trzecią, odmienną od szafarza sakramentu. Jursprudencja na temat tego przestępstwa jest bardzo rozwinięta, także dlatego, że w Kodeksie z 1917 r. istniał obowiązek, pod karą ekskomuniki, zadenuncjowania spowiednika nakłaniającego do grzechu. Nakłanianie obejmuje także wyraźną zachętę do czynu nieczystego. Niektóre okoliczności tego przestępstwa pokazują, że kapłan użył Sakramentu Pokuty dla zindywidualizowania ofiary i dla dokonania pierwszego kontaktu. Takie zachowanie mogłoby być zakwalifikowane z łatwością jako *sollicitatio inchoata*, kiedy to spowiednik nawiązuje rozmowę pozornie niewinną, nakłaniając penitenta do spotkania poza spowiedzią i w jej następstwie, z zamiarem czynów lubieżnych czy bezwstydných, który to zamiar wynika z samych faktów.

Sprawcą tegoż przestępstwa może być zatem tylko kapłan, który występuje w charakterze spowiednika, chociażby nie miał upoważnienia do spowiadania. Obojętne jest również, czy udzielił rozgrzeszenia penitentowi, czy też odmówił absolucji, bez względu na przyczyny odmowy. Nie popełnia przestępstwa solicytacji kapłan, który jako peni-

⁸ Por. Tamże, s. 106.

tent nakłania spowiednika do grzechu nieczystości. Solicytacja zawsze wychodzi od spowiednika i jest skierowana na osobę penitenta⁹.

5. Naruszenie bezpośrednio i pośrednio tajemnicy sakramentalnej (art. 4, § 1, n. 5°; kan. 1388, § 1 KPK; kan. 1456, § 1 KKKW). Motu proprio pierwotnie ograniczało się do bezpośredniego naruszenia tajemnicy sakramentalnej. Ojciec Święty Jan Paweł II w czasie Audiencji udzielonej kard. Josephowi Ratzingerowi w dniu 7 lutego 2003 r. zdecydował włączenie także pośredniego naruszenia tajemnicy. Ta papieska decyzja czyniła zdecydowanie prostszym rozpoznanie sprawy przez ordynariusza, który musi zdecydować, jakie okoliczności przedstawić Kongregacji Nauki Wiary. Ogólnie wiadomo jak często trudno jest dokładnie rozemnić między dwoma rodzajami naruszenia tajemnicy. Do przestępstw przeciwko sakramentowi pokuty zostały zatem włączane do obecnie obowiązującego tekstu *Norm* dotyczących *delicta graviora*, także przypadki pośredniego naruszania tajemnicy sakramentalnej.

6. Przy utrzymaniu w mocy przepisu z art. 4, § 1, n. 5, osądowi Kongregacji Nauki Wiary zarezerwowane jest także najcięższe przestępstwo polegające na nagrywaniu za pomocą jakichkolwiek urządzeń technicznych albo rozpowszechnianiu w złych zamiarach w środkach społecznego przekazu tego, co zostało powiedziane przez spowiednika lub penitenta w spowiedzi sakramentalnej, prawdziwej lub fałszywej. Popelniający to przestępstwo winien być ukarany odpowiednio do ciężkości przestępstwa, nie wykluczając, jeśli jest duchownym, wydalenia ze stanu duchownego lub depozycji (art. 4, § 2)¹⁰. To ciężkie przestępstwo, które znalazło się w obecnie obowiązującym tekście *Norm* z 21 maja 2010 r., zostało dołączone przez Ojca Świętego Jana Pawła II dopiero w ostatnim czasie decyzją z dnia 7 lutego 2003 r. Dekret Kongregacji Nauki Wiary, który ustanawiał karę ekskomuniki *latae sententiae*, został opublikowany w roku 1988.

Należy wspomnieć przy tej okazji zasadę prawa procesowego szczegółowego dotyczącą spraw tego rodzaju przestępstw. Art. 24, § 1 stanowi, że w postępowaniu w sprawach przestępstw przeciw Sakramentowi Pokuty imię składającego doniesienie nie może być

⁹ Por. Tamże, s. 123-124.

¹⁰ Por. KONGREGACJA NAUKI WIARY, *Decretum de Sacramento Paenitentiae dignitate tuenda*, 23 septembris 1988, *AAS* 80 [1988] 1367.

wskazane oskarżonemu lub jego obrońcy bez wyraźnego pozwolenia ze strony składającego doniesienie. Ta tradycyjna zasada znajduje uzupełnienie w normach, o których także jest mowa w art. 24, § 2: a) kwestia wiarygodności składającego doniesienie nabiera w tych przypadkach decydującej wagi; b) w każdym wypadku trzeba starać się całkowicie uniknąć jakiegokolwiek niebezpieczeństwa naruszenia tajemnicy sakramentalnej.

W art. 5, występuje nowa kategoria najcięższego przestępstwa polegająca na usiłowaniu udzielenia święceń kapłańskich kobiecie:

1° przy utrzymaniu w mocy przepisu kan. 1378 KPK, zarówno usiłujący udzielić sakramentu święceń kapłańskich, jak i kobieta, która usiłuje je przyjąć, podlegają ekskomunice *latae sententiae* (wiążącej mocą samego prawa), zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej;

2° jeżeli zaś usiłujący udzielić sakramentu święceń lub kobieta usiłująca przyjąć święcenia jest chrześcijaninem podlegającym Kodeksowi Kanonów Kościołów Wschodnich, przy utrzymaniu w mocy przepisu kan. 1443 tegoż Kodeksu, winien być ukarany ekskomuniką większą, z której zwolnienie jest także zastrzeżone Stolicy Apostolskiej;

3° jeżeli sprawca czynu jest duchownym, może zostać ukarany wydaleniem ze stanu duchownego.

Jeśli chodzi o kategorię *delicta contra mores* (przestępstwa przeciw obyczajom), art. 6, § 1, nn. 1-2, określa następujące rodzaje tych ciężkich przestępstw:

1° przestępstwo przeciw Szóstemu Przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z osobą nieletnią poniżej osiemnastego roku życia; w tym przypadku zrównana jest z nieletnim osoba dorosła, która trwale jest niezdolna posługiwać się rozumem;

2° nabywanie albo przechowywanie, lub rozpowszechnianie, w celach lubieżnych materiałów pornograficznych, przedstawiających nieletnich poniżej czternastego roku życia, przez duchownego – w jakikolwiek sposób i za pomocą jakiegokolwiek urządzenia.

Paragraf 2, art. 6 precyzuje także, iż duchowny popełniający przestępstwa, o których mowa w § 1, winien być ukarany odpowiednio do ciężaru przestępstwa, nie wykluczając wydalenia ze stanu duchownego lub pozbawienia urzędu.

W tej kwestii nadużyć seksualnych wobec osób niepełnoletnich ważnych jest kilka uściśleń wpływających z praktyki Kongregacji Nauki Wiary:

1. Dokument mówi o *delictum cum minore*, co nie oznacza tylko kontaktu fizycznego czy bezpośredniego nadużycia, ale zawiera także nadużycie pośrednie, co znalazło wyraz w art. 6, n. 2 (na przykład: pokazywanie pornografii małoletnim, pokazanie się nago małoletnim). Zawiera także zdobywanie i nagrywanie (*downloading*) pornografii dziecięcej, na przykład za pomocą internetu. Ten rodzaj zachowania jest przestępstwem także na mocy cywilnego prawa karnego obowiązującego w niektórych krajach. Podczas gdy *browsing* może być nieumyślny, z trudnością mógłby być takim *downloading*, który wymaga nie tylko decyzji wyboru i specyficznej opcji, ale często związany jest z odpłatną usługą za pomocą karty kredytowej i z tym związanym udostępnieniem własnych danych osobowych przez nabywcę, który z trudem mógłby pozostać anonimowym i w większości przypadków możliwe jest jego zidentyfikowanie. Niektórzy duchowni zostali skazani i pozbawieni wolności za posiadanie tysięcy fotografii pornograficznych przedstawiających dzieci i osoby niepełnoletnie. Według zasad postępowania Kongregacji Nauki Wiary takie czyny należą do *delictum gravius*, o którym tu mowa.

2. KPK w kan. 1395, § 2 mówi o przestępstwie, którego dopuszcza się duchowny „z osobą nieletnią poniżej lat szesnastu” (*cum minore infra aetatem sedecim annorum*). W art. 6, § 1, 1, natomiast jest mowa o przestępstwie... z osobą nieletnią poniżej lat osiemnastu (*delictum... cum minore infra aetatem duodeviginti annorum*). Stąd też klasyfikacja przestępstwa staje się bardziej złożona. W rzeczywistości niektórzy eksperci wyróżniają nie tylko pedofilię (pociąg płciowy ku dzieciom niedojrzałym), ale także efebofilę (pociąg płciowy do dorastających nastolatków) i homoseksualizm (pociąg płciowy do osób dorosłych tej samej płci), a tym samym nie wykluczają także przypadków heteroseksualizmu (pociąg płciowy do osób dorosłych odmiennej płci). Między szesnastym a osiemnastym rokiem życia niektórzy „małoletni” mogą być już odbierani raczej jako przedmiot pociągu homo- albo heteroseksualnego. Niektóre cywilne rozporządzenia prawne uznają osobę małoletnią powyżej szesnastu lat za zdolną do dania własnego przyzwolenia na aktywność seksualną. Motu proprio natomiast rozpoznaje jako przestępstwo każde naruszenie Szóstego Przykazania Dekalogu z osobą nieletnią poniżej lat osiemnastu czy to na podłożu pedofilii, efebofilii, a także homoseksualnym czy heteroseksualnym. Niemniej powyższe rozróżnienie jest ważne z punktu widzenia psychologicz-

nego, duszpasterskiego i należałoby dodać, także z punktu widzenia prawnego. Pomaga ono bez wątpienia w rozeznaniu przestępstwa i w zasugerowaniu, czy to sędziemu czy też ordynariuszowi, sposobu postępowania mającego na celu doprowadzenie obwinionego do poprawy, naprawę zgorzenia i przywrócenie naruszonej sprawiedliwości (por. kan. 1341).

3. Niektóre bardzo poważne przypadki nadużyć seksualnych z osobą małoletnią między szesnastym a osiemnastym rokiem życia, dokonane przed dniem 30 kwietnia 2001 r. były ścigane na mocy kan. 1399: „Poza wypadkami przewidzianymi w tej lub innych ustawach, zewnętrzne naruszenie prawa Bożego lub kanonicznego, tylko wtedy może być ukarane sprawiedliwą karą, gdy domaga się tego szczególnie ciężkość przekroczenia i przynagła konieczność zapobieżenia zgorzeniom lub ich naprawienia”. Jako że przywołany kanon mówi jedynie o „sprawiedliwej karze” (*iusta poena*), według kan. 1349 sędzia w żadnym przypadku nie może wymierzać kar wiążących na stałe.

Kwestia przedawnienia *delicta graviora* jest jeszcze wciąż w centrum ożywionej dyskusji. Dokument motu proprio *Sacramentorum Sanctitatis tutela* z 30 kwietnia 2001 r. po raz pierwszy w historii zarządził wygaśnięcie *actio criminis* w powyższych przypadkach – najcięższych przestępstw po upływie oznaczonego czasu. Do 21 maja 2010 r. przedawnienie następowało po upływie dziesięciu lat. W zaktualizowanych *Normach* papieża Benedykta XVI z 21 maja 2010 r. postanawia się, że wygaśnięcie *actio criminalis* w powyższych przypadkach po upływie oznaczonego czasu, a mianowicie art. 7, § 1 wskazuje na przedawnienie po 20 latach, natomiast art. 7, § 2 precyzuje, że owo dwudziestolecie upływa na mocy kan. 1362, § 2 KPK lub kan. 1152, § 3 KKKW („przedawnienie liczy się od dnia popełnienia przestępstwa, lub, jeśli przestępstwo jest permanentne bądź habitualne, od dnia jego ustania”: *praescriptio decurrit ex die quo delictum patratum est, vel, si delictum sit permanens vel habituale, ex die quo cessavit*). W przypadkach nadużyć seksualnych dwudziestolecie zaczyna upływać od dnia, w którym osoba nieletnia ukończyła osiemnaście lat. Pomimo tego wydaje się, że czas dwudziestu lat nie jest adekwatny do tego typu spraw i byłoby pożądanym powrócić do poprzedniego systemu nie podlegania przepisom *delicta graviora*. Decyzją z dnia 7 listopada 2002 r. Ojciec Święty Jan Paweł II udzielił Kongregacji Nauki Wiary uprawnienia do uchylania przedawnienia w poszczególnych

przypadkach na umotywowaną prośbę poszczególnych biskupów. To prawo do uchylania przedawnienia zostało utrzymane w mocy także w zaktualizowanym dokumencie papieża Benedykta XVI o czym mowa w art. 7, § 1.

3. Normy proceduralne, których należy przestrzegać w przypadkach dotyczących *graviora delicta*

1. *Notitia criminis*

W myśl art. 16 obecnie obowiązujących Norm, *Delicta graviora* są zgłaszane do Kongregacji Nauki Wiary przez Ordynariusza. Tenże art. 16 mówi o *notitia saltem verisimilem... de delicto graviore reservato* i o *investigatio praevia*. Pierwsza faza jest identyczna z postępowaniem wyznaczonym przez kan. 1717 KPK. Ordynariusz zatem ma obowiązek zbadać wiarygodność doniesienia o przestępstwie, jak również fakty tegoż dotyczące. Następnie, po przeprowadzeniu dochodzenia wstępnego powiadamia o tym Kongregację Nauki Wiary, która jeśli nie zastrzeże sobie sprawy, ze względu na szczególne okoliczności, poleca ordynariuszowi dalsze postępowanie, zachowując przy tym w mocy, jeśli zachodzić będzie taka potrzeba, prawo do odwołania się od wyroku pierwszej instancji jedynie do Najwyższego Trybunału tejże Kongregacji. Zatem w świetle art. 16, ordynariusz nie ma już prawa rozporządzać materią na mocy kan. 1718; musi zgłosić przypadek do Kongregacji Nauki Wiary.

Jeśli natomiast sprawa została skierowana bezpośrednio do Kongregacji, bez dochodzenia wstępnego, czynności wstępne procesu, należące z mocy prawa powszechnego do ordynariusza, mogą być przeprowadzone przez samą Kongregację (art. 17). Ta niemniej może zdecydować, by ordynariusz jednak przeprowadził dochodzenie wstępne, przesyłając następnie *Acta* wstępne procesu wraz ze swoim *Votum* do oceny Kongregacji.

Przy utrzymaniu w mocy prawa ordynariusza – od samego początku dochodzenia wstępnego – do nakazania tego, co jest postanowione w kan. 1722 KPK lub w kan. 1473 KKKW, także wyznaczony przewodniczący trybunału, na wniosek rzecznika sprawiedliwości, ma tę samą władzę pod tymi samymi warunkami, określonymi przez wspomniane kanony (art. 19). To rozporządzenie jest bardzo pomocne, bowiem daje możliwość zastosowania środków ostrożności, o których

mowa w kan. 1722 KPK i kan. 1473 KKKW, również na etapie dochodzenia wstępnego, a nie tylko na etapie procesu karnego sądowego.

2. Możliwe opcje rozwiązywania spraw przez Kongregację Nauki Wiary

Kongregacja Nauki Wiary rozpatruje dokumentację przesłaną przez ordynariusza, wraz z jego *Votum*, i ocenia czy dany przypadek wymaga więcej informacji, by powziąć pierwszą bardzo znaczącą decyzję, to znaczy jaki *iter* winien być zastosowany dla osądzenia danego przypadku.

W myśl art. 21, § 1, najcięższe przestępstwa, osądzone tylko przez Kongregację Nauki Wiary, winny być rozpatrywane w procesie sądowym. Jednakże istnieją także inne możliwości, z których Kongregacja może skorzystać, a mianowicie:

1. Kongregacja Nauki Wiary może zadecydować, że fakty i okoliczności nie wymagają żadnego dodatkowego postępowania karnego i zaproponować albo potwierdzić rozporządzenie administracyjne nie sądowe mające na względzie zachowanie dobra publicznego Kościoła łącznie z dobrem osoby oskarżonej (por. kan. 1718, § 1, nn. 1°-2°). Przeciw tym rozporządzeniom administracyjnym Kongregacji Nauki Wiary nie ma możliwości wniesienia rekursu do Sygnatury Apostolskiej, możliwy jest natomiast rekurs do *Kongregacji Zwyczajnej*, zwanej potocznie *Feria IV*, teje Dykasterii.

2. Kongregacja Nauki Wiary może zadecydować, by dać pozwolenie na procedurę karną administracyjną (postępowanie na mocy dekretu pozasądowego), która odbywa się według normy kan. 1720 KPK (albo kan. 1486 KKKW). Jeśli ordynariusz jest zdania, że przypadek wymaga nałożenia kary wydalenia ze stanu duchownego musi przedstawić Kongregacji Nauki Wiary swoją opinię (*Votum*). Kongregacja zbada przypadek i zadecyduje czy wymierzyć dekretem wspomnianą karę. Duchowny wydalony dekretem Kongregacji ze stanu duchownego, nie jest zwolniony od obowiązku zachowywania celibatu i od innych obowiązków wypływających z ważnie przyjętych święceń (kan. 291). Jeśli duchowny przyjmuje decyzje Kongregacji, może zwrócić się o dyspensę od celibatu do Ojca Świętego za pośrednictwem Kongregacji. Jeśli uważa, że decyzja Kongregacji jest dla niego krzywdząca, także przeciw temu dekreutowi można wnieść odwołanie do *Feria IV* teje Dykasterii, która osądza zasadność i zgodność z pra-

wem, eliminując jakiegokolwiek dalsze odwołanie, o czym w art. 123 Konstytucji Apostolskiej *Pastor bonus*. Trzeba pamiętać, że możliwe odwołanie winno zostać przedłożone w nieprzekraczalnym terminie sześćdziesięciu dni użytecznych (por. art. 21, § 2, 1 oraz art. 27, § 2).

3. Kongregacja Nauki Wiary może także zdecydować w najcięższych przypadkach, by przedłożyć konkretną sprawę bezpośrednio do decyzji Ojca Świętego prosząc o *dimissio ex officio* duchownego winnego przestępstwa, wraz z dyspensą od celibatu (*dimissione e statu clericali vel depositione una cum dispensatione a lege caelibatus deferre*). Chodzi o przypadki szczególnie ciężkie, gdy wina oskarżonego jest poza wszelką wątpliwością i jest dobrze udokumentowana. Jest zwyczajem Kongregacji Nauki Wiary zwracać się do ordynariusza z prośbą, by ten zapytał oskarżonego winnego przestępstwa czy chce dobrowolnie przedstawić prośbę o zwolnienie z obowiązków wypływających ze święceń kapłańskich, w tym z celibatu. Jeśli ten odmówi albo nie odpowie na przedłożoną mu propozycję, wówczas postępowanie w sprawie idzie naprzód. Sekcja Dyscyplinarna Kongregacji przygotowuje sprawozdanie o danej sprawie dla Ojca Świętego, który podejmuje decyzję w czasie Audjencji udzielonej Kardynałowi Prefektowi albo Arcybiskupowi Sekretarzowi Dykasterii, odbywającej się zazwyczaj w każdy piątek. Reskrypt zostaje zakomunikowany zainteresowanemu przez ordynariusza. Decyzja Ojca Świętego jest niepodważalna.

4. Kongregacja Nauki Wiary może zdecydować, by upoważnić ordynariusza, aby wszczął sądowy proces karny w diecezji. W tym przypadku apelacja jest zarezerwowana Trybunałowi Kongregacji Nauki Wiary. Sędziowie, prokurator, notariusze, a także obrońcy muszą być kapłanami (art. 10-13) albo otrzymać dyspensę od tego wymogu. Ponadto art. 26, § 1 nakazuje *ex officio*, aby wszystkie akta pierwszej instancji były jak najszybciej przesłane do Kongregacji Nauki Wiary. Promotor sprawiedliwości tejże Dykasterii ma prawo zaskarżenia wyrok pierwszej instancji w ciągu trzydziestu dni *a die qua sententia primae instantiae ipsi Promotori nota facta sit* (art. 26, § 2).

W tych procesach, w myśl art. 18, Kongregacja Nauki Wiary ma prawo sanować akta, z zachowaniem prawa do obrony, gdyby zostały naruszone prawa czysto procesowe ze strony trybunałów niższych instancji, działających z polecenia tejże Kongregacji lub zgodnie z art. 16. Decyzje Trybunału Kongregacji Nauki Wiary w drugiej instancji

nie są przedmiotem apelacji i przez to stanowią *res iudicata* (art. 28, n. 1° i n. 4°).

Jeśli chodzi o duchownych zakonnych, Kongregacja Nauki Wiary może wskazać następujący *iter* postępowania:

W wypadku, gdy właściwy przełożony (kan. 620) otrzyma wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, dotyczącą *delictum gravius* popełnionego przez duchownego zakonnego, winien na mocy prawa rozpocząć dochodzenie wstępne, informując o tym zakonnika i dając mu możliwość obrony (kan. 1717; 695, § 2). Cała dokumentacja, zgodnie z kan. 695, § 2, winna być przesłana do najwyższego przełożonego. Najwyższy przełożony prześle tę dokumentację do Kongregacji Nauki Wiary wraz z własną i swojej rady oceną (*votum*) dotyczącą meritum sprawy i procedury, jaką należałoby podjąć.

Kongregacja Nauki Wiary, otrzymawszy dokumentację od najwyższego przełożonego, wskaże jak należy postąpić i jakie wydać zarządzenia:

1. W przypadku, gdyby Kongregacja nakazała przeprowadzenie procesu sądowego, może ona rozstrzygnąć, w zależności od okoliczności, który trybunał jest kompetentny do rozpatrzenia sprawy w pierwszej instancji (por. kann. 1427; 1412; 1408 wraz z kan. 103). Tenże trybunał będzie mógł wydać dekret wydalający ze zgromadzenia, jak również nałożyć karę wydalenia ze stanu duchownego. Decyzja drugiej instancji jest zarezerwowana Najwyższemu Trybunałowi Kongregacji Nauki Wiary.

2. W przypadku gdy Kongregacja zadecyduje, aby rozpatrzeć sprawę na drodze administracyjnej, wskaże najwyższemu przełożonemu sposób postępowania zgodny z kan. 699, § 1. Najwyższy przełożony, wraz ze swoją radą, może zadecydować, by nie zarządzać wydalenia winnego ze zgromadzenia, a wydać tylko rozporządzenie dyscyplinarne. Należy wyłącznie do kompetencji Kongregacji Nauki Wiary potwierdzenie dekretu wydalającego ze zgromadzenia na mocy kan. 700. Równocześnie Kongregacja zadecyduje także czy nałożyć na zakonnika karę wydalenia ze stanu duchownego. Kopia każdego ewentualnego dekretu będzie przekazana *ex officio* do Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Odwołania przeciw dekretem wydanym w materii *delicta graviora* będą rozstrzygane wyłącznie przez Kongregację Zwyczajną (czyli *Feria IV*) też

Dykasterii. Nie jest możliwy rekurs do Sygnatury Apostolskiej. Rekurs posiada skutek zawieszający.

3. W przypadku instytutów istniejących na prawie diecezjalnym, każde przedłożenie sprawy przez najwyższego przełożonego w Kongregacji Nauki Wiary, musi być na mocy kan. 103 potwierdzone przez biskupa miejsca stałego lub tymczasowego zamieszkania zakonnika.

Zakończenie

Mówiąc o przyczynach i procedurach wydalania duchownych, należałoby na zakończenie przypomnieć postanowienia kan. 292 KPK, który stwierdza, że duchowny, który utracił stan duchowny zgodnie z przepisami prawa, traci z nim uprawnienia właściwe stanowi duchownemu, jak również nie podlega żadnym obowiązkom stanu duchownego, z zachowaniem przepisu kan. 291, ma zakaz wykonywania władzy święceń, z zachowaniem przepisu kan. 976, tym samym zostaje pozbawiony wszystkich urzędów, zadań i wszelkiej władzy delegowanej.

Ponadto, w myśli kan. 293, duchowny, który utracił stan duchowny, nie może ponownie być włączony do duchowieństwa, chyba że przez reskrypt Stolicy Apostolskiej.

Le cause e la procedura seguita nei casi di dimissione dallo stato clericale alla luce delle vigenti norme e della prassi della Congregazione per la Dottrina della Fede

La conferenza intende illustrare le cause e la procedura per le quali un chierico possa essere colpito con la pena di dimissione dallo stato clericale. Le cause sono la commissione da parte dello stesso di delitti gravi, descritti nel motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* di Giovanni Paolo II del 30 aprile 2001, in cui sono state, a distanza di nove anni, apportate delle modifiche sia per quanto riguarda le norme sostanziali, che procedurali. Tali modifiche vengono descritte nella prima parte della Conferenza.

Queste nuove Norme sui “Delitti Riservati”, approvate da Papa Benedetto XVI il 21 maggio 2010, sono state pubblicate il 15 luglio 2010. Il testo in parola, che tratta dei delitti riservati alla competenza esclusiva della Congregazione per la Dottrina della Fede, contiene le Norme Sostanziali (artt. 1-7) e quelle Processuali (artt. 8-31) ed è stato il punto di riferimento per presentare le cause e la procedura che il predetto Dicastero osserva nel giudicare i casi di *delicta reservata*. A queste Norme si aggiunge anche una lunga prassi del Dicastero nel trattare simili casi. Per la commissione di

questi gravi delitti (ad esempio: contro la fede, i Sacramenti dell'Eucaristia e della Penitenza, nonché contro la morale, specialmente l'abuso sessuale di minori), i chierici colpevoli, secondo la gravità del crimine da loro commesso, possono essere puniti anche con il massimo della pena, ovvero con la dimissione dallo stato clericale o la deposizione. Nella seconda parte della Conferenza viene esposta la procedura seguita dalla Congregazione nei casi di *delicta reservata* e le relative possibili soluzioni, esaminando i singoli casi.

Il chierico accusato di aver commesso un grave delitto come, ad esempio, l'abuso sessuale di minore, può, una volta accertatane la colpevolezza e ricorrendo agli estremi di cui all'art. 21 delle *Normae*, essere dimesso dallo stato clericale sia tramite la via giudiziale sia anche percorrendo le vie alternative del processo amministrativo o della presentazione diretta del caso al Romano Pontefice. In quest'ultima ipotesi il caso viene presentato al Santo Padre con il previo voto favorevole della Congregazione, motivando la richiesta dell'inflizione della succitata pena con la dicitura "*pro bono Ecclesiae*" oppure, per i casi particolarmente gravi, "*in poenam*". In via graziosa è contemplata anche la dispensa dagli obblighi che derivano dall'Ordine Sacro, incluso il celibato, a seguito di supplice istanza dell'oratore-reo.

La Conferenza si conclude con il richiamo ai due canoni 292-293 CIC che determinano la situazione canonica dei chierici che hanno perso lo stato clericale.